

Současné působení do celé hloubky operační sestavy nepřítele — hlavní tendence v rozvoji teorie operačního umění

*Redakčně upravený a zkrácený obsah článku generálmajora
P. G. Skačka, doktora vojenských věd, profesora, uveřejněný
v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 7/1985.*

Analýza zkušeností z druhé světové války, z lokálních válek, ale i rozvoje vojenství v současné době svědčí o tom, že princip současného působení do celé hloubky operační sestavy a na objekty v hlubokém týlu nepřítele je jedním z nejdůležitějších principů vojenského umění. Po zavedení jaderných zbraní a dalších nejnovějších prostředků boje nesmírně vzrostla jeho úloha při dosahování úspěchu v soudobých operacích.

Do doby zavedení raketových jaderných zbraní bylo ve strategii oboustrannou snahou působit na strategické zálohy a objekty v hlubokém týlu silami letectva. Ovšem v té době zavedené prostředky do výzbroje nebyly dokonalé což značně snižovalo efektivnost úderů ze vzduchu.

Strategické jaderné síly v nových podmínkách jsou schopny ničit objekty prakticky v jakékoli hloubce a s vysokou přesností, což zásadně mění charakter ozbrojeného zápasu. Současné působení těchto prostředků na vojenské i vojenskoekonomické objekty, které jsou rozmístěny v hlubokém týlu bojujících stran, přemění ihned po zahájení války jejich území v prostor aktivní a ničivé činnosti.

V operačním umění a taktice tento princip nabývá rovněž na rozhodujícím významu. V souvislosti se zdokonalováním dalekonosných jaderných a palebných prostředků i radioelektroniky jeho úloha ještě více narůstá. Je dále rozvíjen v teorii hluboké operace (boje). V současné době jsou ve vojenském tisku tyto operace nazývány jako „více-rozměrné“ a v armádách USA a dalších států NATO — „kombinované vzdušné a pozemní“ nebo „hlubokého úderu“.

Společnou tendenci v rozvoji teorie a praxe současného působení na nepřítele do velké hloubky v průběhu válečných tažení v minulosti bylo použití rychlých vojsk jako nejefektivnějšího prostředku k vedení hlubokého úderu, zvýšení jejich mobilnosti, narůstání rozsahu bojových úkolů a zvětšení hloubky činnosti.

Nejvíce zkušeností ze současného působení do celé operační hloubky zejména silami rychlých vojsk získala Sovětská armáda ve Velké vlastenecké válce. První rychlé skupiny, které byly vytvořeny v armádách v období protiútoků u Moskvy, měly smíšenou sestavu a zahrnovaly tankové, mechanizované a jezdecké svazky. V bitvě u Stalingradu jako rychlé skupiny byly používány tankové, mechanizované a jezdecké sbory. Počínaje zahájením protiútoků u Kurska v roce 1943 byly používány jako frontové rychlé skupiny tankové armády stejného složení a v armádách — tankové a mechanizované sbory (jezdecko-mechanizované skupiny). Rychlé skupiny, vytvářené u frontů i armád, které působily na nejdůležitějších směrech, značně zvýšily možnosti vojsk v rychlém přerůstání taktického úspěchu v operační. Po jejich zasazení do sražení rychle postupovaly do hloubky, na značnou vzdálenost se odtrhávaly od vojsk prvního sledu a vedením vysoce manévrové (přepadové) činnosti narušovaly operační a strategickou pevnost obrany nepřítele, čímž napomáhaly dosažení vítězství v operacích v krátké době.

V průběhu druhé světové války byly hlavními prostředky hlubokého úderu tanková a mechanizovaná vojska, letectvo a vzdušné výsadky. Jezdeckévo pozbylo bývalou úlohu a postoupilo místo tankovým armádám, tankovým a mechanizovaným sborům. Neustále narůstala úderná síla bombardovacího a bitevního letectva i vzdušných výsadkových vojsk. Současně v letech druhé světové války začínal vznikat principiálně nový prostředek hlubokého působení — balistické rakety (V-1 a V-2). Avšak jejich technické charakteristiky a bojové možnosti nebyly tehdy dostatečné, aby zásadně ovlivnily výsledky ozbrojeného zápasu.

V poválečném období v souvislosti s rozvojem vědeckotechnického pokroku v nejvyšších státech bloku NATO neustále narůstaly bojové možnosti úderného letectva, výsadkového vojska a dalekonosného dělostřelectva. Vznikly principiálně nové zbraně — jaderné a rakety strategického, operačního a taktického určení. Současně s tím probíhal proces pancéřování a mechanizace pozemních vojsk, výrazně se zvětšila jejich úderná a palebná síla, manévrovost a možnosti. Vznikly vzdušné úderné formace a bitevní vrtulníky. Společně s tím byl zahájen proces vytváření vysoce přesných zbraní, zejména průzkumných a palebných systémů.

Rozpracování nových prostředků ozbrojeného zápasu, zvláště vysoce přesných zbraní a jejich zavedení k vojskům, mělo za následek změny v názorech vojenského velení USA a jejich spojenců v NATO na možný charakter soudobé války. Do vojenského umění USA byl zaveden pojem „operační umění“. Jeho základem se stala koncepce „kombinované vzdušné a pozemní operace (sražení)“ a v armádách bloku NATO jako její druh — „hluboce členěný úder“. Obě tyto koncepce nejsou pokládány za formu bojové činnosti, ale za způsob použití různých sil a prostředků pozemních vojsk a vojenského letectva v operacích sboru, armády a skupiny armád.

Podstatou těchto koncepcí je současné vedení hromadných úderů nejen na vojska prvního sledu protistojícího uskupení, ale i na nejdůležitější objekty v týlu (druhé sledy, zálohy, raketové vojsko, dělostřelectvo, letiště, místa velení, spojovací uzly, velké sklady, komunikace apod.) do celé hloubky operační sestavy svazu. Přitom vedení úderů na objekty v hloubce je plánováno různými silami s přísným sladěním jejich činnosti co do cíle, místa, času a v souladu s bojovou činností vojsk, která útočí čelně, ke zničení nepřítele v nekratší době. Překvapivému přechodu do útoku a získání iniciativy v činnosti je věnována prořadná pozornost.

V podstatě jsou v koncepcích kombinované vzdušné a pozemní operace plně využity myšlenky sovětské předválečné teorie hluboké operace. Jsou však již realizovány s pomocí soudobých prostředků ozbrojeného zápasu. Hloubka současného ničení objektů může dosahovat prostředky brigády do 15 km, divize — 70 km, armádního sboru — 150 km, armády a skupiny armád — do 500 i více km. Při ničení uskupení vojsk má zvláštní význam boj s druhými sledy, zálohami a dalšími silami k rozvíjení úspěchu a dezorganizaci velení.

Zkušenosti ze cvičení vojsk bloku NATO potvrzují, že jako prostředky hlubokého působení může skupina armád používat v taktické hloubce — dalekonosné dělostřelectvo, raketometné systémy a vrtulníky; v operační hloubce — taktické letectvo, raketové útvary, vzdušná úderná a vzdušná výsadková vojska, síly rychlého rozvinování; ve strategické hloubce — rakety pozemního vojska a námořnictva, letectvo a křídlaté rakety. Hlavním cílem těchto sil hlubokého úderu je: vést mohutné palebné údery na všechny nejdůležitější prvky operační sestavy vojsk protivníka a okamžitě využívat jejich výsledků k upevnění úspěchu použitím vzdušných výsadkových (úderných) útvarů i nejmobilnějších svazků pozemního vojska. Přitom prvenství mají především raketová vojska a vzdušný sled vojsk, tj. letectvo, výsadky, vzdušné úderné svazky a útvary.

Analýza využívání obrněných vojsk k hlubokému působení na nepřitele z období druhé světové války potvrzuje, že ta vojska, která byla pohyblivější než hlavní síly vojsk přesunujících se pochodem, za předpokladu odpovídajícího zabezpečení, se rychle odtrhávala od svazků prvního sledu vševojskových svazů a vedla odvážnou, smělou a efektivní přepadovou činnost v týlu nepřitele a tak narušovala operační pevnost obrany.

Avšak poválečná úplná motorizace armád většiny států odstranila rozdíl v pohyblivosti mezi obrněnými (tankovými) vojsky a motorizovanou pěchotou. Proto, podle tvrzení mnohých zahraničních vojenských teoretiků, došlo ke známé krizi v praktickém použití principu současného působení na nepřitele. Vznikl rozpor mezi prudce narůstajícími možnostmi prostředků jaderného a palebného ničení i poměrně nízkou mobilností těch vojsk, která jsou předurčena okamžitě upevnit výsledky jaderných a palebných úderů. Mobilnost obrněných (mechanizovaných) svazků a útvarů se dostala do rozporu s prudce vzrůstající rychlou činností, hloubkou a mohutností prostředků jaderného ničení. V souvislosti s tím jsou vojenští odborníci toho názoru, že vojska předurčená k hlubokému působení na nepřitele a k současnému využití výsledků hlubokých jaderných a palebných úderů musí mít zásadně jinou technickou základnu k přemísťování v prostoru i tomu odpovídající organizační strukturu, která jim zabezpečuje vyšší pohyblivost v porovnání s nynější organizací pozemních vojsk. Odpovídající základnou pro ně by mohly být vzdušné prostředky, např. vrtulníky, letouny, létající plošiny a další prostředky, které jsou založeny na principu využití vzdušného polštáře.

Předpokládá se, že na počátku mohou tato rychlá vojska zahrnovat jak aeromobilní útvary, tak i vysoce mobilní svazky, které se přesunují terénem. V dalším, v závislosti na vytvoření nových vzdušných dopravních prostředků, budou úplně aeromobilní a vytvoří vzdušný sled útočících vojsk. Protože rozdíl v tempech činnosti tohoto sledu ve srovnání s pozemním bude podstatný, pak takové aeromobilní útvary a svazky budou schopny mnohem rychleji vést současné údery do celé hloubky operační sestavy protivníka. Je předpoklad, že jejich tempa útoku budou 2—3krát i více převyšovat postup hlavních sil. Propočty potvrzují, že když pozemní vojska, v souladu s americkými řády, jsou schopna postupovat v průběhu boje jen do 30—40 km za den, pak aeromobilní vojska do 90—120 i více km.

S cílem realizace přijatých koncepcí v armádách bloku NATO ke zvýšení mobility pozemních vojsk, zvláště svazků předurčených k činnosti v operační hloubce, bylo vytvořeno vojenské letectvo, vybavené vrtulníky a letouny různých typů. V USA mají např. vzdušné výsadkové a vzdušné úderné divize. V NATO jsou vytvořeny mobilní síly, které zahrnují jednotky pozemních vojsk a vojenské letectvo. Ve své organizaci mají štáb a sedm zesílených praporů, které jsou vyčleněny ze sestavy armád USA, Velké Británie, NSR, Belgie, Itálie, Lucemburska a Kanady. Prapory mají odpovídající počty osob a jsou vybaveny v souladu s přijatým rozhodnutím, které se vztahuje na mobilní síly. Jsou složeny ze tří padákových (pěchotních, horských) rot, rot podpory a z dělostřelecké baterie. Některé z nich jsou zesíleny ženijními a spojovacími jednotkami, vojenským letectvem a jednotkou týlového zabezpečení. Kromě toho v řadě armád bloku se objevily prapory, pluky a brigády protitankových vrtulníků a jiné jednotky a útvary pozemního vojska vyzbrojené různými vrtulníky. V tom se projevuje přesně vyjádřená tendence: mít vysoce mobilní vojska na principiálně novém základě — na letounech.

Analýza bojových možností, výpočty a zkušenosti potvrzují, že aeromobilní vojska mohou být úspěšně použita ve všech druzích bojové činnosti, ale neefektivněji v útoku. Jejich přednost před pozemními vojsky tkví v tom, že s pomocí vrtulníků jsou schopna snadno překonávat téměř všechny přírodní překážky a obranná postavení vzduchem nebo obcházet nepřítele z boků a týlu. Mohou zahajovat útok ze samostatných široce rozptýlených prostorů, spojovat se na dráze letu nebo v prostoru objektů zteče, v dalším se rozptýlit, a to ještě do té doby, než budou proti nim vedeny údery. Charakteristickým rysem aeromobilních útvarů a základem úspěchu v boji je jejich schopnost rychle přenášet úsilí a palbu z jednoho cíle na druhé, vést údery ze vzduchu i na zemi na palebné prostředky, místa velení i objekty týlu nepřítele. Předpokládá se, že budou široce využívány k vedení hlubokého nepřepadového boje v týlu s cílem narušit operační pevnost obrany. Specifickou zvláštností jejich činnosti je vysoká mobilita a palebná síla, spojená s efektivním vzdušným průzkumem. To jim umožňuje rozhodným způsobem přiblížit se k nepříteli, rychle zjistit i ničit jeho objekty a usku-tečňovat široký manévry vzduchem. Mezi hlavní faktory, které určují jejich úspěch v boji, patří:

- pečlivě vedený hluboký průzkum,
- odpoutání se od země a přesun vzduchem,
- vysoká rychlost a manévrovost,
- rozhodný úder a nápor.

Jejich velká palebná síla a efektivnost kompenzují poměrně omezené počty takových uskupení.

V americkém tisku byly vyjádřeny myšlenky, že k vedení takové činnosti je postačující mít na každou skupinu armád jeden svazek přibližně sborového typu. Tento vysoce mobilní prvek operační sestavy, který je přepravován a zásobován vzduchem, musí být schopen vést rychlé a hluboké údery na nejdůležitější objekty v hloubce obrany v operační součinnosti s pozemními vojsky.

Zahraniční vojenská teoretická poznámávají, že základ pro organizaci takových svazků je vytvořen. Dalším úkolem je připravit a vybudovat větší množství a více druhů létajících prostředků. Na rozdíl od vzdušných výsadkových vojsk musí mít aeromobilní svazky druhotnou mobilitu. To znamená, že jejich rychlá uskupení, která působí v hlubokém týlu protivníka, musí být schopna vést postupné údery na mnohé objekty a využívat k přemístění na bojiště a k palebnému působení na nepřítele vlastní organizační prostředky pro přesun vzduchem. Mohou to být létající prostředky různých typů:

k přepravě bojových útvarů vzduchem, jejich letecké podpoře a obraně ze vzduchu a také ke službám týlu.

V západním tisku jsou uváděny tři varianty přepravy vojáků do prostoru bojového určení:

- první: vybavit každého vojáka létajícím prostředkem,
- druhá: do jednoho létajícího prostředku umístit družstvo až četu vojáků,
- třetí: předpokládá vytvořit mohutné létající prostředky, do kterých se vejde velké množství skupin lidí, bojová technika a zbraně.

Přitom nejpravděpodobnější je druhá varianta. Vzhledem k tomu, že je předpokládáno značných ztrát živé síly při použití létajících prostředků třetí varianty, je doporučováno používat je k přepravě materiálních prostředků. Náklady do prostoru rozmístění vojsk budou shazovány na padácích nebo na otáčivých kontejnerech se zpomaleným vertikálním spouštěním, které připomíná padání javorových listů, kromě toho i přistáním letounů se zkráceným startem a přistáním.

Z toho vyplývá, že celková tendence v rozvoji aeromobilních vojsk jako prostředku hlubokého působení je zdůvodňována nejen teoreticky. Je pro ně prakticky připravována technická základna: létající plošiny, různá vznášedla, které využívají principu vzdušného polštáře atd. Vojskové letectvo je doplňováno nejnovějšími druhy bitevních a dopravních bojových vrtulníků. Zvyšuje se jejich palebná a úderná síla, dolet, výška letu a nosnost.

V **taktické činnosti** se předpokládá, že na počátku budou mobilní vojska vést útok kombinovaným způsobem. Jejich určitá část bude přemísťována vzduchem na nízkou letičích prostředcích, které lehce překonají přírodní překážky, aby současně s druhou částí, útočící po zemi, vedla překvapivé údery na důležité objekty, ničila je a uskutečňovala manévry k dalším cílům. S rozvojem vojskového letectva všechny hlavní bojové jednotky, včetně tankových, budou přepravovány do prostoru zteče, objektů vzduchem s využitím létajících prostředků.

Současné působení do celé hloubky uspořádání obrany se stává hlavní tendencí i v rozvoji vševojskových bojů a operací. Bude uskutečňováno v operacích všemi silami a prostředky, a to především aeromobilními vojsky, které mají zásadně jiný základ k jejich přesunům. Jde v podstatě o nový charakter bojové činnosti. S přesně sladěnými palebnými údery všech prostředků ničení, s činností svazků prvního sledu, které útočí čelně, a současně aeromobilních sil v nepřátelském týlu, jehož vojska jsou rozčleňována do hloubky, druhé sledy a zálohy jsou oddělovány i ničeny a způsobovány ztráty dalším důležitým objektům v hloubce, čímž je zabezpečeno vysoké tempo vedení operace. Je-li zajištěna těsná součinnost s vojenským letectvem, mohou aeromobilní vojska, včetně vzdušných výsadek, dalších sil a prostředků, narušovat systémy velení vojskům a zbráním nepřítele, vytvářet v jeho týlu ohniska obrany, narušovat operační pevnost obrany a tím vytvářet výhodné podmínky svazkům prvního sledu k úspěšnému splnění stanovených bojových úkolů.

Z analýzy vyplývá, že základem rozvoje prostředků hlubokého působení je **zvýšení jejich dosahu, palebné síly a aeromobilnosti**. Jestliže hloubka jejich činnosti v minulé válce byla u dalekonosného dělostřelectva do 20 km, letectva do 200–250 km a rychlé skupiny pronikaly obranou nepřítele do 80–100 km, pak v soudobých podmínkách tato hloubka značně narůstá a může dosáhnout u dělostřelectva do 30–40 km, letectva do 1000 i více km, taktických a operačně taktických raket 150–170 i více km, vzdušných křídlatých raket do 500 km, aeromobilních vojsk 150–200 i více km od čáry dotyku.

Jedním z důležitých principů použití prostředků hlubokého působení na nepřítele, zvláště mobilních vojsk, bylo v minulé válce jejich použití na směr hlavního úderu

do celé hloubky útočné operace. Tato zásada bude pochopitelně platná i v budoucích operacích. Avšak v nových podmínkách bude zapotřebí řešit řadu problémů jejich operačního, technického a týlového zabezpečení. Nejaktuálnější jsou otázky přísunu materiálních prostředků, oprava zbraní a bojové techniky, odsun nemocných a raněných.

Udržování těsné součinnosti prostředků hlubokého působení mezi sebou a s vojsky, která útočí čelně, bylo jedním z rozhodujících činitelů k dosažení úspěchu. Význam její pevnosti v dnešních podmínkách vzrůstá v souvislosti s dynamickým charakterem operací, rychlou změnou podmínek operační situace a nerovnoměrným postupem vojsk. To vše vyžaduje přesnější organizaci součinnosti, udržování její nepřetržitosti, zvláště mezi vojsky, která působí v týlu nepřítele, a prostředky ničení.

Můžeme předpokládat, že operace, ve kterých budou široce použity všechny prostředky hlubokého působení, budou mít skutečně vícerozměrný charakter a vyžadují řešení řady nových problémů, které je nutné rozpracovat již v současné době.